

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Bibliotheca Rhetorum

In Quo Orationes Sacrae, & Panegyricae

Le Jay, Gabriel François

Ingolstadij, 1726

Gloria Sæculi Gallis vindicata. Oratio III.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71028](#)

GLORIA SÆCULI
GALLIS
VINDICATA.
ORATIO III.

Ocupavit hæc semper omnes ætatum omnium populos innata laudis æmulatio, ut rebus præclarè gestis Sæculi quisque sui gloriæ sibi unicè vindicaret. Cardinalis Eminentissime, Illusterrissimi Ecclesiæ Principes, Præfides amplissimi, Clarissimi Senatores, Viri omnium Ordinum Ornatissimi. Quin & ipse Sæculorum æternus arbiter ac moderator Deus, qui uti hominum, ita & gentium dispensat fata, sic partiri visus est inter singulos singularem temporum gloriam, quasi pro cuiusque laboribus suum meritis favorem vellet respondere.

Quod si certatum fuit unquam acriter apud ingenuos & natos laudi populos, cui potissimum ex omnibus ætatis suæ gloria obtingeret; tuin certe toto labentis hujus Sæculi decursu incredibilis quædam laudis cupido æmulos dudum animos novis potentioribusque stimulis incessit. Cùm enim extiterit, quod peregrimus, Sæculum istud mirâ quædam rerum ingentium varietate distinctum, prodigiorum serie continuâ spectabile, cætera inter omnia veluti unicum, prioribus invidendum Sæculis, vix imitandum posterioribus; nihil adeò est, si primas in eo tulisse partes, & reliquis toto orbe gentibus

præ-

præluxisse, dulce ac decorum quidpiam, votisque omnibus dignum videatur.

Ad hunc porrò laudis apicem quantumvis arrogant se se, quoiquot mundum hunc aspectabilem gentes incolunt, nec aspernandam magnorum facinorum copiam ambitiosius ostentent: est tamen illustrius aliquid, quod Gallia nostra sibi gratuletur: est unde partam huic Sæculo gloriam proprio quodam jure sibi reposcat.

Absit autem dicto invidia, Auditores, neque id à me dictum quis existimet, quasi debitam illustribus cæterarum gentium factis, laudem erectam velim. Scio nullam esse ex singulis, quæ præteriorum Sæculorum palmam præripere, quin & ad præsentis gloriam aspirare non potuisset, nisi obvia forte Gallia occurrisset.

Etsi enim laudem inter & gloriam, ut lucem inter ac radium, necessitudinis quædam communio intercedit; si tamen ad peritos rerum æstimatorum examen istud revocetur; non deerunt, qui vividius nescio quid in gloriâ quam in laude deprehendant. Est enim laudabilia egisse parùm, nisi hæc ipsa gloriosè præstiteris; non habet gloria unde sibi satisfaciat, nisi vel in laudatissimis quisque rebus, aut ex fine, aut ex modo singulare aliquid sibi prescripserit.

Atque hinc discite, Auditores, quo tandem jure totam Sæculi hujus gloriam sibi vindicet Gallia, quæ Sæculis anterioribus laudatissima, isto demum gloria nuncupari sine invidiâ possit.

Hanc verò gloriam nolite expectare, Auditores, ut vel à politioribus Literis, vel à præclaris Artibus repertam velim. Vix est in controversiâ positum, quousque & Literarum decus & Artium honos Gallis auctoribus processerit: ipsa metacente prædicaret Europa, si quid in hac parte patriæ laudibus derogarem. Fecit enim verò æmu-

Iatio studiūmque exterarum gentium in ijs imitandis sedulō, quæcumque proficiscuntur à nobis, ut constare debeat apud omnes; quanti in eā re Gallos æstiment, quos ut exemplar sibi proponant, quos & aliquo assequi intervallo gloriensur. Habet Artes præter ac Literas longè aliud, ex quo se commendet Gallia; Religionis splendorem dico, & Armorum decus: quod utrumque veluti suum multò etiam libentiū agnoscit.

Neque hanc sibi laudem peperisse parvo constituit vel pugnacissimæ Nationi: sive communes sibi cum vero Numine hostes, sive proprios expugnaret, Religionis æquè ac libertatis vindex. Profligavit novum in morem nova Errorum monstra, quæ sinceram fidem aut depravarent, aut deturparent. Fregit non semel conjuratos in Galliam Europæ populos, qui addictam ipsi ab omni ævo fortitudinis palмam eripere tentarent. Quibus autem Artibus, dum Dei aut Patriæ honori allaborat, gloriam sibi quasi vestigalem fecerit, intelligite; si fas est Oratori intra angustos bipartitæ Orationis fines integrum Sæculum coercere.

I. P A R S.

Etsi Christianis gentibus commune videtur esse Religionis studium; tria sunt tamen quæ Christianissimam Francorum Gentem vel in hoc ipso Religionis ardore secernant à cæteris: sincerus quidam candor fucique expers, & omni dolo imperius; invictum animi robur, idque dubijs maximè temporibus cedere nescium; accommoda ingenij, nec sui unquam dissimilis prudentia. Quæ tria, quam verè Gallis arrogem, vos ipsos Judices appello, nullius nisi veræ laudis approbatores.

Fuit

Fuit hæc præteritorum temporum calamitas, ut cùm Europam totam infestaret Hæresis, & tristissima ubique furoris sui vestigia relinquenter, Galliam ipsam, quanquam gentes inter cæteras avitæ cultus longè reuinentissimam, & nullius, Hieronymo teste, monstri patientem, nec intactam penitus, aut etiam illæsam pateretur. Verùm siquos pestiferi contagij sensit afflatus Gallica Gens, quām sincero deinceps studio & inustam abstersit labem, & Religionis gloriam non apud se modò, sed in populos etiam exterios propagavit!

Repetamus enim verò paulò altius avitæ Religionis in Galliâ conditionem, cùm extinctâ Valeflorum gente, imperij Gallici jus ad Borboniam pertineret. Spectabat rerum summa Henricum Navarræ Regem, quem innatæ corporis animique dotes, dignum aliunde solio effecissent. Unum obitabat tantis virtutibus, Religionis avitæ discrimen. Non potuit sibi temperare, quin erumperet palam sincerus Religionis ardor, quo flagrabant Galli, & justos quodammodo limites prætergredieretur. Nempe augebat metus recens ac luctuosum Britanniæ fatum, quæ Principis exemplo deteriorem in partem mutata ab avito pióque cultu deiciverat.

Hinc illi, quem fatebantur omnes suum, & ardebat totis animis imperare sibi Principem, nec admiserunt ultrò, nec salutare Regem potuere; donec amicam sibi vicissim manum præstarent, & debita Principi, & debita Deo fides.

Neque verò asperavit Regem optimum benevolæ vis, quam non persuaserat abalienatio voluntatum, sed sincerus Religionis amor pariter ac Principis inspirabat: non doluit non adulatum sibi fuisse in eâ re, quæ nec fraudem nec simulationem patitur. Imò nihil tam amicum Religioni veræ fecit ipsius animum, quām expers ille fuci pigmentique

candor, qui veritatis partus est. Non putavit Rex perspicacissimus in tam propensis erga se animis obitare sibi quidquam posse, præter unicum veri amorem: voluit experiri per femetipse, quid illa tandem saperet Religio, quæ cultores tam sinceros exhiberet. Ac si, abjuratis semel erroribus, tam fidelis deinceps propositique tam tenax Henricus fuit; si palam & aperte coluit, quidquid Religio præcipit atque imperat; si suum Ecclesiæ Romanæ tam solenni pompâ devovit obsequium; si se iam rigidum ejusdem patronum ac custodem professus est: si nec amicos agnovit, nisi qui aut persistissent in avitâ fide, aut ad meliorem frugem conversi Hæresim ex animo detestarentur: nolite dubitare, Auditores, quin æmulandam censeret Princeps religiosissimas in colendâ verâ fide sinceritatem, quam ipse dudum in suis suspexisset.

Neque vero succedentibus deinde temporibus aliis Gallorum in Religionem animus extitit; neque visum quidquam eit tam feliciter promovisse rem Religionis, quam isthæc in eadem vel colendâ vel tuendâ sinceritas. Nam si compescenda nonnunquam fuit armatâ manu Hæresis temeritas, cum justos prætergressa fines niimiūm insoleceret; si committendæ pugnæ cum ijs, quos solicitaraæ ad rebellionem: si expugnanda Rupellæ propugnacula, in quibus tanquam in portu secura tempestatis ac procellæ sibi videbatur: hic erat unus victoriæ fructus, suus ut aris honos, templis maiestas, sacræ veneratio restitueretur. Hæc laborum & effusi sanguinis merces amplissima, cum pulsa suis de sedibus multos per annos Religionem revocaretur in pristinum; hic apparatus triumphi longè optatissimus censebatur, quando solemibus adesse mysterijs ibi licuisset, ubi profanus jam diu cultus magno Religionis probro viguerat. Quin & multò majoris erat pretij, restitutum Christo in-

tra

tra patrios fines oppidulum, quām ereptæ vicinis
hostibus regiones integræ.

Tum vidisses victorem exercitum unā cum
laureato Principe affusum genibus ante aras: &
dum ministri Numinis supremi Sacris operarentur,
commissa ibidem piacula cultu supplici expiantem.
Interim erumpere mixta suspirijs gaudia, & con-
fusæ gemitibus lætantium populorum voices. Hi
nondum obliti pudendæ servitutis, quam sub Hære-
sis jugo servierant, lamentari sortem pristinam; illi
restitutam cum avitâ Religione gratari sibi liberta-
tem. Alij incusare liberius veterum malorum ar-
fices, alij liberatores suos ac vindices ostentare.
Multi prædicare vixisse se sati, qui restitutam in
antiquum decus Religionem vidissent, plures nunc
magis vivendum esse profiteri, quibus citra me-
tum & offensionem patrijs vivere legibus permit-
teretur.

Dignum enim verò non hominibus modò, sed
Cælitibus ipsis spectaculum; quo tam perculsus le-
gimus, qui Calvinianas partes his temporibus per-
tinaciùs sequebantur; ut integræ non inquam ci-
vitates abjuratis erroribus se se adavitam fidem
reciperent. Tantum Religioni veræ pondus isthæc
pietatis significatio tam sincera conciliabat!

Verum non uni Galliæ profuit sincerum illud
studium Religionis. Testem te appello, Germania,
quæ Gustavi magni felicibus armis multâ ex parte
subiecta, Hæretici Principis adhæsura videbaris er-
roribus, nisi Ludovicus Justus Galliæ Rex initum
cum Gustavo fecerit eâ lege sancivisset, ne quid de-
trimenti Catholica Religio pateretur. Cujus pacti
custos idem ac index tam rigidus exitit, ut cùm
in armorum tumultu, uti pronum est, & victoriæ
ferocitate læsam se Moguntiæ, & in quibusdam
alijs civitatibus Religio expostulasset, resarcire
damnum etiam cum fœnore, & rem Catholicam
tueri

tueri alienarum fautor partium Gustavus cogeretur.

Sed quid ego hæc disjuncta tot annorum spatijs repeto tempora; ubi tam recens Gallicæ in eandem Germaniam pietatis beneficium viget? Agite; cùm juratus hostis Christiani nominis Ottomanus Germaniam ingressus esset ante annos paucos, cùm elatus copiarum multitudine & rerum ex voto fluentium gloriâ, post dejecta Imperij repugna, Imperium ipsum cogitaret; cùm Viennæ ad mœnia castra metatus urbem repentina pavore, totum, quām latè patet, Germanicum Imperium servitutis metu perculisset; quantum in ijs angustijs adiisse discrimen videbatur Christiana res, nisi Ludovicus Magnus pro sincero in eam studio victorices in alijs Germaniæ finibus copias coercuisset, & privatas inimicitias ultrò volénsque Religionis gratiâ deposuisset.

Neque verò fuit hæc unius Ludovici gloria, ut Religionis periculo moveretur: pertinuit ad Gallos omnes eadem solicitude, apud quos neque veterum discordiarum ratio, neque apertus facilis victoriæ campus pondus ullum habuere, donec secura tempestatis ac procellæ Religio in portu conquiesceret.

Meministis enim verò & potestis memorare, Auditores, ut nullo vel pacis, vel induciarum interposito fædere, ex alienis socios, amicos ex hostibus una Religionis causa fecerit; ut exortâ deinceps inter utramque gentem rerum veluti communione & novo piæ necessitudinis vinculo, pavere Galli cum Germanis, dolere cum ijsdem, & vota facere didicerint: ut liberatâ tandem non tam humanis viribus, quām propè divinitus Viennâ, non minor ad nos, quām ad ipsos, qui obsidebantur, alacritas, par gaudium, eadem lætitiae seges visa fit accessisse. Adeò pietatis studio cedunt apud Gallos

Gallos omnia : neque vel simultati vel desiderio gloriæ locus est, ubi periclitari Religionis causa videri possit. Atque utinam, Auditores, idem in simili causâ studium licuisset Gallis experiri; & quod impensum ultrò à nobis fuit, id saltem memoris animi gratiâ repensum lætaremur !

Quid jam ad commendationem Gallici nominis propagatam toto hoc Sæculo loquar in exteris latè barbarasque gentes Religionem ? Vix innotescere cœperat Canadensis regio, teria infruetiosa ex se se & inops rerum omnium ; cuius incolæ vix speciem aliquam formamve humanitatis retinebent : illuc emicant, erumpunt & volant Galli, hoc uno laborum præmio, ut in disseminandâ Christi fide, & fortiter pati multa, & constanter mori contingat. Quòd si nostræ Societatis hominibus singulari Dei omnipotentis beneficio concessum est, ut aridum hoc solum Apostolicis sudoribus & fuso sanguine primi omnium irrigarent, id habuimus deinde solatij, ut in laboris simul & gloriæ partem venisse plurimos nobis gratularemur , indubitateos Gallicæ sinceritatis testes.

Quid reliquas orbis partes adjiciam ? Quid Turciam & vastas Assyriæ solitudines ? Quid recessus Indiæ penitissimos ? quid consecratam Christi ipsius vestigijs, laboribus, ac miraculis Palæstinanam ? Quid Siamensem regionem & immensum Sinarum Imperium , ubi tanto fidei Christianæ incremento etiamnum hodie Gallorum pietas adlaborat ? Adeò dulcissimæ patriæ, & rerum omnium apud ipsos loco est sincerus amor Religionis !

At quā invictus idem & cedere nescius, quo-
ties aut coercere rebellantis Hæresis temerita-
tem , aut perpeti quidpiam Religionis gratiâ o-
portuit ?

Námque hoc inflammati studio quis memoret,
quot olim & quanta virtutis heroicæ miracula Galli
præ-

præstiterint ? ut sæpè cum exigua militum manu
florētissimas copias fuderint ; ut inaccessas urbes
& rebus omnibus ad longam defensionem instruētas
paucorum dierum spatio expugnārint ; ut ipsi solā
nonnumquam fortitudine circumseptū , & illius
tantum freti præsidio , cujus gratiā militabant,
validissimos exercitus longiore morā infregerint ;
ut, quoties ageretur Religionis causa , mortaliū
alioqui fortissimi seipsis superiores viderentur ?

Mitto expugnatas tantis laboribus in Occitaniā,
aut Aquitaniā , tam multas hæreticæ perduellionis
arces . Sola mihi instar omnium testis Rupella , cu-
jus pertinacia tot externis freta auxilijs , tot assul-
tibus invicta hunc unum habuisse fructum visa est ,
ut constantiam Gallorum magnanimitati parem de-
monstraret . Felices fortunatique Calvinianæ pra-
vitatis obstinati sectatores , quid neque vi , ne-
que ferro parentes nostri censuerint pervincendam
Hæresis contumaciam ! Suo jampridem extinctum
in ianguine fatale monstrum occubuisse , nec tanta
annis succedentibus strages edidisset .

Verūm quod facere studiosa pacis usque & ini-
mica sanguinis Religio sancta abhorruit , id aggressa
sæpè Hæresis est . Nam ut omittam luctuosa illa tem-
pora , cùm numero , yiribus , auctoritate freta fero-
ciūs infolesceret ; cùm insultans Religioni veræ per
medias regni civitates grassaretur , Sacerdotum
exuvijs , populorum sanguine , provinciarum cladi-
bus & exitio satiata : quid non molita est recentis-
simis istis temporibus vel senescens ac moriens ?
Quantas bellorum faces in Galliæ perniciem ex-
citavit ? Tamen quo demum exitu , Auditores ,
nisi ut dignos Ludovici Magni imperio Gallos ex-
hiberet .

Quod enim genus belli vel acrius , vel periculo-
sius , vel diuturnius majori ipsorum alacritate , pa-
uentiā , robore aut exceptum fuit , aut sustentatum ?

Nam

Nam cùm, uti re ipsa erat, ita constaret apud omnes, non tam rerum Gallicarum æmulatione, quàm Religionis invidiâ bellum hoc suisse suscitatum, & ab ejusdem extremâ forte decretorum profligatiæ jam Hæresis satum dependere; fecit apud Gallos inexppletum, quo flagrabant omnes, Religionis studium, ut neque fœderatos unam in gentem tot populos vererentur; neque fortunarum omnium capitisque deirectarent periculum; neque exhaustis diurniore bello opibus, animis, viribus pax ipsa optanda videretur, nisi hoc pretio secura Religionis quies ac tranquillitas redimi debuisset.

Nihil ego jam moror, quàm acres ijdem ac fortis in profligandis novis erroribus extiterint; sileo refixa in ortu ipso Fanaticorum veterum commenta in corruptelam morum recens interpolata. At præterire nou possum, Auditores, cùm ante annos penè quinquaginta Calviniana Hæresis dissimulata tantisper, atque ut populis illuderet impunitius, specioso sanctissimi Doctoris nomine palliata prodierit; præterire, inquam, non possum, quanta doctrinæ sanioris æmulatione adversum hoc novi monstri genus Galli insurrexerint: quot parata in ipsius exitium tela, quasi ex composito districta sint: quàm acriter, quàm conitanter Ecclesiæ Gallicanæ Præsules promptam ejusdem proscriptionem apud summos Pontifices matuarint.

Ut eodem incensus studio cœtus ille Doctorum Parisiensium (quos ad Religionis veræ tutelam ac defensionem divina Providentia tot abhinc annis toti Galliæ comparavit) ut eodem, inquam, incensus studio recidenda immisericorditer suo de corpore membra putaverit, quotquot pestifer venenati monstri afflatus incestasset: ut ipse pro suâ jam tum in Religionem caritate Ludovicus Magnus regiam

giam interposuerit auctoritatem , nequa pars conflati in arce Vaticanâ fulminis nocentium capita præteriret. Sic sincerus usque ac fortis Gallorum amor in Religionem fuit ; at idem quam singulari prudentia temperatus !

Habet hoc vel ipse Religionis amor, Auditores ut quantò sincerus magis ac fortis est, tantò periculöius esse soleat , si moderatrice sapientia destituatur. Quod si fuit in Gallia tempus ullum , cum matuori confilio regi debuit promovendæ Religionis studium, tum profecto fuit, cum Hæresis suo freta robore, contra vim atque impetum satis comparata sibi videbatur , & pactorum jure confisa nihil à moderantibus auctoritate metuebat.

Durum quidem erat veræ pietatis amantibus, quod Hæresis arces haberet suas & propugnacula: quod impios ritus sanctissimis mysteriis opponeret; quod haberetur in pretio , & amplissimis honoribus defungeretur; quod facinorosos per spem imputantis partes in suas illiceret; quod rerum omnium affluens copiâ perstringeret multorum oculos, & insidiosâ liberalitate aliorum faveret cupiditati, aliorum inopiam sublevaret.

Tamen ferendum id fuit , Auditores ; ut erat Gallia vixdum civilibus emersa discordiis , quas Hæresis ipsa tanto publicæ quietis ac tranquillitatis detimento suscitârat; non videbatur esse prudentiae moliri quidquam gravius, unde asperata rursus, nondum extinctas bene rebellionis faces accenderet. Hæc erat via mollior, eadem & efficacior; si paulatim infringenter Hæresis auctoritas : si subtraherentur illi præsidia, quibus nitebatur : si spoliata Ducibus, in quibus confidebat , rudis & imperitæ multitudinis permitteretur arbitrio modeanda.

Atque hoc fuit, quod singulari prudentiae laude præstithit Henricus Magnus ; cùm ejuratis ultrè Cal-

Calvinianæ sectæ erroribus, sese in avitæ Religionis gremium recepit; cùm exempli sui æmulatio-ne principes & antesignanos hæreticæ factionis eisdem partibus conciliavit; cùm sincerâ, constanti-que pietatis significatione, quoad vixit, & Religioni, quam erat amplexus, honorem ac pretium, & Hæresi, quam deseruerat, contemptum & despicien-tiam concitatavit.

Hinc debilitata plurimūm suis jam rebus diffi-dere Hæresis cœperat: at postmodum apponens lucro immaturam junioris Principis ætatem, sic invaluerat paulatim, ut res novas moliri, & tur-bas ciere de integrō meditaretur. Erat coërcen-da insolescens superba temeritas, aut impunitate statim facta ferocior, miseras editura strages vi-debatur.

Sensit hoc singularis Ludovici Justi sapientia; & adjuvante sagacissimi, si quis unquam extitit, Ministri dexteritate, sic rebellantis fastum contudit, sic repressit vires, sic spes infregit, ut resipuerit tandem Hæresis: hoc satis contenta, si moribus suis ac legibus vivere sibi permitteretur. Concessum id fuit, Auditores, non indulgentia vel præposterâ be-nignitate, sed necessitate temporum, quæ curas aliò cogitationesque distraherent.

Tamen nolite dubitare, quin grande quidpiam Religionis ergo pro suâ sapientiâ moliretur Princeps religiosissimus, cùm seipse, Populum & suum, totumque Gallicum imperium Deiparæ Virgini tam solenni pompa devovit. Intelligebat scilicet, quan-tum hinc ad promovendum Religionis opus præ-sidij esset expectandum.

Neque verò distulit longius pijssimi Numinis benignitas comprobare certissimo pignore plenum altissimâ prudentiâ consilium; cùm eodem hoc anno, quo peracta nuncupationis hujus celebritas est, expectatus communibus totius Galliæ votis

Princeps ille prodierit, cui extinguendæ penitus Hæresis gloria reservabatur. Ludovicum Magnum satis intelligitis, Auditores, tam glorioſi operis artificem; verūm quām singularis ejus enituit, tam in eodem inchoando, quām promovendo, consummandoque sapientia!

Erat incredibilis cujusdam auctoritatis exscindere penitus ſectæ genus illud, quod ſtabilitum diuturnitate temporis, pactorum fide roboratum, tot edictorum veluti conſignatum ſigillo convaleverat. Id intelligens, ſtuduit hoc unum ante omnia Ludovicus; ut tot rerum miraculis, tot prodigijs facinorum, tam continuâ regni ad votum fluentis ſerie, quam ſuſpexit universus orbis, Majestati regiæ pondus ac momentum adderet. Quod ubi ſemel putavit ſe consecutum; tum ſic aggressus est fatalem hydram, non ut uno iſtu confoderet, ſed singula ejus capita alia ex alijs paulatim amputaret.

Florebant Hæresis olim in Aulâ, & apud ipsum Principem in pretio, ſuis inde gratiam atque auctoritatem accerfebat; hanc neque domo in ſuâ, neque inter amicos habere locum Ludovicus paſſus est. Militabat in caſtris, exercitibus præterat, imperabat in provinciis, Magistratibus in foro defungebatur; hinc dejecta pariter, & omnibus nobilitatis insignibus ſpoliata, natalibus tenebris damnata est. Rem faciebat in commercio, & in traſtandis pecuniis publicis ampliſſimas naſta facultates, ſuorum inde commodiſ providebat; pecunias traſtare publicas & mercaturam exercere prohibita est. Colebat humaniores Artes in ſcholis, & tam pueros fontes veneno ſuo inquinabat; potestatem illi docendi omnem ſuſtulit Ludovicus. Aderant Erroris admīnistrī, qui venenum ſpargerent in vulgus, nutantes erigerent, firmarent ſtantes, timidos ac diffidentes promiſſis & ſpe fortunæ melioris laetarent;

flarent; hi vel donis ac largitionibus ad meliores partes traducti, vel obtinutionis in pœnam longius summoti sunt. Restabant arces, quod se Hæresis reciperet: Templa dico respirantis adhuc sactionis propugnacula: Ædes profanas, tot eretta de Catholicis trophyæ & viæ Religionis monumenta Ludovicus excidit. Sic per ista vulnera præludebat Rex sapientissimus ad lethalem ictum, quo fatalem hydram percutere, & ipsam arcanis molitionibus & occultas per artes ruinæ suæ ad laborantem apertiori jure opprimere meditabatur.

Interim dum tam prudenter Religionis opus Ludovicus promovebat, quam laudabilis ubique cernebatur ejusdem sapientiae æmulatio! Quam sedulus Gallicis in Præsulibus labor, ut quos Ecclesiis præficerent, eos probitas & eruditio commendarent! Quam multa surgebant undique pietatis ac doctrinæ Seminaria, in quibus deputandi olim sacris ministeriis adolescerent, & ad virtutum omnium exercitationem informarentur. Quantus fervebat in Scholis ardor studiorum, quanta Religiosis in Familiis sanctitas morum cum sacrarum Literarum cognitione certabat!

Nam spectatum erat atque cognitum fatali priorum temporum experientiâ, unde mali labes, & tanta Religionis corruptela profecta esset: ac si tam instructus olim bonis Artibus, tam incorruptus, quam nunc est, Gallicanus Clerus extitisset; nunquam profectò tot monstruosa Errorum portenta fidem invenissent.

Et ipsi Legum vindices, Æquitatis arbitri, sapientissimi Juris utriusque moderatores, quam diligenter, quam providè consulebant; ut quæcumque Religionis in gratiam fancirentur à Religiosissimo Principe, suum hæc ubique pondus atque auctoritatem nanciserentur! Quam ferebant ultrò

rescindi suo de corpore, qui invitatis ipsis ac semper
reclamantibus in augustissimum Ordinem irrepre-
sentant! Quanta gestientium animorum significazione
viderunt refigi tandem, rescindi, abrogari decre-
tis melioribus, extorta olim ab Hæresi per vim ac
nesas Euicta illa, quæ nec admissa fuerant unquam,
nec in Acta Senatus relata, nisi contestatum prius
fuisse ab universis Patribus, interposita prudenter
istâ classiâ, quidquid concederetur Hæreticis, id
necessitati temporum condonari, donec aliter pro-
videretur!

Quam sinceris totius Fori plausibus Christia-
nissimo Regi acclamaui, quam solennes eidem
Senatus amplissimi nomine habitæ gratulationes:
quod cunctis Imperii Gallici finibus Errorum mon-
stra, in Religionis Regnique perniciem nata pro-
scripsisset! Ita ut Senatores amplissimi non jam se
tantum, aut forensis Eloquentiæ restauratores egræ
gios, aut legum ipsarum sagacissimos emendatores
sed Religionis ipsius vindices atque assertores suisse
gloriari possint.

His adjuta præsidiis tam feliciter Religio cre-
vit in Galliâ, & tanum decus defensoribus suis at-
que propagatoribus toto hoc Sæculo concitavit.
Laus hæc Gallorum prima, Auditores; jam quanto
floruerint Armorum gloriâ, alterâ Orationis parte
cognoscite.

II. P A R S.

Quo fieri Gallorum fato dicam, Auditores, m
cùm suavissimam gentes inter cæteras & minime
amicam contentionis indolem nacti videantur; gre-
vissimos tamen omni temporum serie adversarios
habuerint. An quod vicini populi importunam
dominationis avidæ, quâ tenebantur, moram in
Gallis experti, suscipere nobiscum inimicitias, quan-
spicua

spicuā in socios, & in amicos fide pulchrum semper
duximus partiri cum ipsis labores ac pericula? An
quod denique rerum à nobis gestarum gloria sic
perstrinxit æmulorum oculos, ut, quos illi non po-
terant assequi, eosdem sahem laceſſere atque im-
pugnare obtinarent?

Ut ut est, abſit ut queramur factum, aut in-
ſectum velimus esse, Auditores. Quantò major ex-
arſit in nos vis hostium, tanto ampliorem nobis
gloriæ ſegetem ſuffecit. Atque ut fuit hujus Sæculi
fatum, ut nunquam videatur acriùs oppugnata
fuſſe virtus Gallica; ita nunquam patuit illuſtriūs,
quantà armorum laude cæteris gentibus eadem an-
tecelleret.

Ecquando enim vel bellatum apud Gallos tam
ſolerter, vel certatum tam gloriosè, vel vincere con-
tigit tam feliciter? Sic ut hostium numerus ſoler-
tiā acueret, robur ac ferocitas ſtimularet virtu-
tem, pertinacia plures ac lætiores triumphos ador-
naret. Quæ ſi omnia delibare tantum ac perſtrin-
gere curſim videar, date veniam, Auditores, & ni-
miā rerum copiā laborantem adjuvate.

Agite, repetite mecum prima Sæculi hujus
tempora, Auditores, & quæ vel vidistiſ ipsi, vel di-
dicistiſ à parentibus, in memoriam revocate. Vix
civilibus emerſiſſe discordiis videri poterat Gallia, &
Henrici Magni cùm pacata laboribus, tum Ludo-
vici Justi confilio ſapienter administrata, beatæ pa-
cis munus & optatum jamdiu tranquillitatis otium
gustare cœperat; cùm novi hoſtes insurgere de-
nuo, quorum non tam apertā vi coērceret impe-
tus, quam ſingulari prudentiā occultas artes de-
clinaret.

Hinc enim solidioris avida gloriæ domus illa,
Gallicæ genit̄ nuper æmula, quæ vel ipsis totius
Europæ finibus cogitationes vix metiretur suas,
erat perpetuis veluti in ſpeculis, unde iimaretur in

Galliam aditum, & quem in nostrâ fortitudine consiliis suis obicem sentiebat, hunc vel perrumperet aperto Marte, vel occulto astu felicius superaret. Inde longioris otij peritæsus Britannus, qui nesciit abjecerat spem omnem recuperandi partem illam Galliæ, quam olim occupavisset, præstolabatur occasionem commodam; si forte veteres discordiæ & intestini apud Gallos tumultus renascerentur.

Adfuit tandem utrisque tempus illud, quod concupierant, & parandæ gloriæ, ut existimabant illi, per opportunum. Scilicet nondum extintas bene in ulteriore Galliâ rebellionis faces Hæresis suscitatae, exciverat populos ad arma, & servitij impatiens jugum excutere velle videbatur.

Tum enim verò concipere spes novas Iberi Principes: & quos concordes vix possent, occupatos civilibus discordiis Gallos adoriri. Mox & opem Gallicis factionibus, quam vellent, Britannus ultra polliceri, & instruere classem illam formidabilem, quæ nostris toties non sine gravia jacturâ pulsa litoribus in patrios fines remeavit.

Vidit pro suâ sapientiâ imminentem Galliæ procellam Ludovicus, qui intestinos in Regno mortuus dum comprimit, sic elusit exterorum insidias, ut in ipsos belli vim omnem derivaret: & quibus petebatur artibus, eisdem in adversarios uteretur. Nam suscitatus hoc ipso tempore in Germaniæ caput Palatinus Comes Fredericus graves ac multas cire turbas, conciliare partibus suis Germaniæ Principum gratiam, repetitis adversarios afficere cladibus, & Bohemiæ Regnum, cui Ferdinandus Imperator inhiabat, reluctante eo nequicquam occupare.

Mox interjecto paucorum annorum spatio, quantas eidem Germaniæ clades attulit fretus Gallicis opibus ac copiis Gustavus, quæ multas expugna-

pugnavit urbes, quot in suam ditionem provincias rededit? Sensere demum hoiles libertatis publicæ, quid suæ sibi artes profuissent, & in resarciendis propriis cladibus occupati, hoc stu- duêre deinceps unum, ut se ipsi à servitute vin- dicarent.

Et tu, infelix Britannia, cruenti postmodum belli theatrum, & in mutuas nobis ipsis dolentibus acta cædes funestum toti orbi dediti spectaculum: & quam afferre nobis cogitabas, eandem ipsa cla- dem accepisti.

Quod si his temporibus amissum in Richelio tutelarem Genium luxit Gallia, quem promovendis rebus Gallicis natum toties senserat, mox habuit, unde desiderium leniret suum, experta in Henrico Condæo, quo usque spectata excelsi consilii sapi- entia: in Enguineo, quo usque invictus virtutis he- roicæ vigor posset pertingere.

Sed jam me rapiunt ad se se gloria Ludovici Magni tempora, & multiplex bellicis in rebus Gal- licæ sub Rege tanto solertiæ monumentum suffi- ciunt. Meministis, Auditores, quantam Galliæ in perniciem conflatum ante annos viginti quinque triplicis potentiae fœdus coaluisset? Verum ut di- sturbatum illud brevi unâ Principis sapientissimi prudentiâ concidit! Emendata scilicet, ut mereba- tur, & damnata solvendis fatalis belli sumptibus Batavia fœdus abjecit invisum, & suo à cæteris di- vortio totum conjurationis vinculum dissolvit.

Revocate etiam animo celeberrimæ illius Ex- peditionis memoriam, quæ tania rebus nostris com- moda, & perennem Fabio Gallico singulariæ in bello prudentiæ famam peperit. Conflabatur ex col- lectis toius Germaniæ viribus formidabilis exerci- tus, erupturus jamjam per Campaniam, quâ parte defensa minus Gallia videbatur. Quippe prefectus in Flandriam novos ad triumphos cum lectissimo

X 4

Gal.

Gallicæ nobilitatis robore Ludovicus, instructum
exiguis copiis Turennium custodiendis Germaniæ
finibus reliquerat.

At non latuit Ducem sagacissimum quid hostes
minitarentur; sed progressus ipse in peniiores
Germaniæ recessus, antequam illi convenissent,
diu multumque vicitat hostium impensis. Mox
factus certior adornatum tandem esse hostilem ex-
ercitum, ita regreditur per eandem viam, quam
veniens iniactam esse voluerat à militum iuria, ut
circumiacentes latè terras populetur, & ad singula
penè vettigia aut transiliendas fossas, aut diruen-
dos aggeres, aut expugnanda propugnacula con-
secuturis jamjam hostibus relinquat. Neque verò
sua spes fecellit Turennium; nam superveniens
hostilis exercitus cùm desolatam ubique regionem,
& perpetuos inter eundum obices invenisset, partim
consumptus fame, partim longiori morâ fractus,
amplam nobis vix aut dato aut accepto vulnere
victoriæ aperuit.

Et in isto tam diuturni belli discrimine, quod
extremum Gallicis rebus exitium allaturum jacta-
batur, putatis futurum fuisse, ut eo defungeremur
tam feliciter, aut etiam fœderatis Europæ viribus
pares inveniremur, nisi solertia fortitudinem ad-
juvisset?

At quoniam Ludovici Magni provida mens lo-
corum ubicumque præsens & attenta semper hoc
præcavebat, ut Galli processissent in aciem, ante-
quam hostes de profectione cogitassent; ut parati-
forent ipsi ad conferendas manus, priusquam illis
metari castra contigisset; ut jam urbes obsidione
premerent, cùm nec obsidendas illi suspicaren-
tur: ut recentes locis in omnibus, integras ac vi-
gentes copias sufficerent, fessas illi objicerent, fra-
ctas viribus & exhaustas: ut usque saperet ipsis lo-
corum opportunitas, cùm illi deteriore semper
loco

loco positi invenirentur; quid adeò mirum est, si nihil aliud promoverit tam pertinax conjurantium in Gallos multitudo, quam ut illustriorem ipsis triumphorum segetem adornaret?

Huc adjice tam actuosam in Gallis, tam repentinam castrorum celeritatem, ut hostium consilia, molitiones, insidias semper eluderent: tam infessum in peragrando multas disjunctasque exiguo tempore Europæ partes labore, ut non una gens, sed multiplex & quasi de integro procreata videatur: tam altam tamque impetum viam apud ipsos arcam religionem, ut quo tempore meditata duduim peragebantur consilia, eodem fuisse suscepta putarentur.

Mirto jam dicere quam peritos, quam solertes Gallia protulerit rei bellicæ artifices & architectos: quam faciles ac compendiosæ initæ fuerint ad expugnationes urbium viæ: quantus in castris vigeat ordo disciplinæ, quanto apud omnes scientia rei militaris; quam vel hostes ipsi ita stupuerunt interdum, ut in singulis militibus Duces totidem, in Ducibus totidem Imperatores venerarentur. Sic, Regum Maxime, cœlestis illius sapientiæ, quam singulari Superum munere naðus es, partem aliquam diffundis in tuos; neque quisquam est, qui ad luminis tanti splendorem non collustretur.

Quod si consilio & rei bellicæ solertiâ adeò præstitere Galli cæteris gentibus; quantò superiores virtute & facinorum illustrium gloriâ fuisse dicendi sunt: Tam diu est, ex quo addictam sibi fortitudinis laudem Gallia vindicat; ut Gallum esse idem omnino sit, ac esse fortem: vixque jam Heroës nostri ab ea prædicari se parte sustineant, quam imis pariter ac summis communem esse fateantur.

Enimverò quem è Gallis tandem deficeret animus in adeundis periculis, qui in ipsis Regii sanguinis Principibus egregios anumæ magnæ prodigos ac contemptores agnoscat? Eset aliquis latus ac reses, cùm aut sustinendus, aut laceſtendus hostis est, qui Comiacum aut Borbonum viderit ad Stinkeram medias inter neces imperterritos, & redivivam in fe Condæi Magni virtutem attonitis hostibus exhibentes? Qui conspexerit olim Enguineum aut Limburgi mœnia perrumpentem, aut dejectum ab equo suffosso parentem, dum ad Senessum relevat, oppositu corporis igneos globulos tam caro capiti defendantem? Qui Philippum meminerit ad Casellam sic oblium periculi, ut dum victum hostem urget acrius, multis hinc atque hinc iætibus peteretur, vixque id ad aliquam fortitudinis laudem pertinere existimaret? Qui spem Regni dulcissimam, præsidium Galliæ, Populorum amores Delphinum obstupuerit, vel cùm in Germaniâ laceſſeret hostes in propugnaculis, vel cùm erumpentibus undequaque æratis glandibus Philippoburgum expugnaret? Qui denique Ludovicum ipsum, unde Gallici Imperii securitas, gloria, salus dependent, non sine gravi trepidatione suspexerit toties gravissima volantis undique plumbi discrimina erecto vultu despicientem?

Unum est quod verear: Auditores, ne illustriora pleraque fortitudinis Gallicæ exempla, quæ sunt edita passim toto hoc Sæculo, splendidius, quam magnificè decantata, vix edi potuisse olim existimentur, &, quam fabulosis penè Heroibus fidem hodie denegamus, eandem Gallorum facinoribus denegandam nepotes nostri arbitrentur.

Nam si Græcia suâ mendax in historiâ visa est, cùm stratum pontibus Hellespontum narrat à Xerxe, & Abydo Seston admotam: an veriores Galli

Galli suis in Annalibus videbuntur, cùm impositum à Ludovico Justo referent Oceano frænum, & properantem obsecræ urbi classem hostium interjecta medios in fluctus mole fuisse compressam, nisi superstites adhuc superbi illius operis reliquæ fidem vel ab invitâ posteritate extorqueant?

Quod verò de junioris Alexandri victoriis produnt historiarum monumenta, id si vix ac nevix quidem creditur non oblitum aliquo adulatio-
nis fupo; num æquiùs olim sibi persuadebunt, qui legent, primum hoc fuisse Condæi Magni in re belli-
câ specimen, ut retunderet collectas Iberiæ vires;
eundem vix asscutum annos unum & viginti de-
cretoriis præliis extitisse sexies victorem; & cùm
in unâ urbe capiendâ Græciæ totius Heroës de-
cem annos olim contrivissent, novum Heroa
Gallicum uno anno urbes decem fortissimas ex-
pugnâsse?

Ubi verò ventum fuerit ad illa virtutis Heroicæ prodigia, quibus fœtam Ludovici Magni historiam admiramus: cùm narrabitur tranatos à Gallis rapidoſſimos fluminis Rheni vortices, dum hinc ac-
cenderet animos invicti Regis præsentia, inde fa-
tinus spectareth hostis ex adverſo litore, & ærata
circum undique grando perplueret; quantus erit
posteritatis stupor, quanta admiratio? quæ collatis
inter se ætatibus noverit, idem à Romanis Heroi-
bus suscepturn toties & irrito semper conatu fuisse
pertentatum.

Jam cùm urbes quatuor & quadraginta uno
mense occupatas; Sequanorum fines trium hebdo-
madarum spatio Gallicæ ditioni adjectos; conjurantes mutnum in fœdus, Bataviam, Iberiam, Ger-
maniam accisas feliciter & ad unius pacis amorem
adductas; cùm per asperas hiemes, per madida
luto & corrupta imbris loca, spectantibus floren-
tissimis exercitibus, hæc aggressos fuisse Gallos,

disje.

disjecisse, occupasse, quæ conditionem, ut vincerentur, non habebant: cùm victores ubique, ubique triumphantes, victos nuspiam, nuspiam infra eos ætates venturæ intelligent, an non adscita de veteribus fabulis plurima vel suspicabuntur, vel felices certè Gallos prædicabunt, quibus ab invicto Imperantis robore virtus eadem, pares animi afflarentur.

Quid enim tam insolens, tam incredibile veteres historiæ proferant, quod sternere viam possit vel ad ista, vel ad reliqua Gallicæ fortitudinis miracula aut suspicienda minùs aut proniori fide excipienda? Scrutamini per me licet reconditiones totius antiquitatis latebras; excutite diligenter ætatum, locorum, nationumque omnium monumenta: revocate in memoriam celebrata magnificentius Poëtarum commentis ac fabulis fæcula: prodibit, credo, ex illâ caligine temporum, ex illâ totius vetustatis serie exurget populus aliquis, in quem hostis tam multiplex, tam potens, tantâ animorum contentione, tam diu, tam pertinaciter, terrâ marique conjurârit? qui sibi relictus uni, suis fretus unis viribus, contra vim simul ac dolos habuerit dñmicandum? cuius in solo nulla pars quæ non impeteretur, & exitio designata non foret?

In ijs rerum angustijs quis tandem exerendæ virtuti Gallicæ locus relinquebatur? quæ spes parandæ splendidis quibusdam facinoribus gloriæ affulgebat? quo pacto laceffendus & urgendus hostis, qui à fronte, à tergo, ab utróque latere sustinendus incumberet? An non actum iri satis bellè cum Gallicâ gente videbatur, si nihil partæ olim in bello gloriæ deperderet? si totius Europæ formidabilem imperium cum aliquâ defensionis laude sustineret?

Nempe

Nempe hoc sibi Galli vindicent aut agnoscant suum, quod illustriori gloriâ vacaverit. Illos aut difficultas operis, aut numerus hostium, aut periculi magnitudo deterreat, qui felicibus Ludovici Magni temporibus procreati continuâ fatorum experientiâ didicerint, sub tanti Regis auspiciis pugnare idem esse ac vincere.

Sensit enim verò Europa tota, quibuscum sibi res foret. Vedit lacescentes ultrò, qui oppugnandi censebantur: victores semper triumphantesque obstuپuit, quorum certam ad perniciem tanto cum apparatu advolârat. Sed ista, video, pertinent ad Gallorum felicitatem, quæ ipsorum in consulendo solertiam, fortitudinem in agendo consecuta est.

Etsi non est rerum illarum felicitas, quam præstare quisquam de se ipso possit, neque culpandus videtur ille, cui successerit minus feliciter, si nec in deliberando prudentia, nec animus in exequendo defuerint: tamen est hæc perversitas, dicam, an fatalis error multorum, ut ex eventu solo res æstiment, neque prudentem quemquam fuisse putent aut fortem, qui fortunatus idem non extiterit. Absit, Auditores, ut tam pravâ quorundam hominum opinione abuti velim ad gentis Gallicæ prædicationem; aut collaudandos putem Gallos à felici rerum suarum exitu, nisi maturitate consilii atque virtutis præstantiâ, quod jam confectum à nobis est, fortunam servire sibi vel repugnantem, & suis addictam signis famulari coëgissent.

Ecqua porrò natio est tam confidens sui, tam ambitiosa votis in suis, quæ à Superis tot ac tantas res audeat optare, quot & quantas Superi ad Gallos detulerunt?

Mirabatur olim Princeps Trojanus, cùm delatus tempestate fuisset in Africam, suásque & suo-

rum

rum pugnas ad Trojam in tabulis depictas oculis perlegeret; mirabatur, inquam, tam longè propagatam fuisse rerum à se gestarum famam, & conversus ad socios, mœrorem inter & gaudium exclamabat; *Quæ regio in terris nostri non plena laboris!*

Quantò id æquius ac gloriösius prædicari de gente Gallicâ potest, Auditores? Nam quæ plaga tandem, quæ pars in hoc orbe universo, quam Galli vel non illustraverint laboribus suis ac triumphis, vel nominis sui famâ non impleverint?

Testis est Flandria, cuius partem longè optimam ditioni suæ adjectam Galli gloriantur. Testis est Batavia, quam oblitam fidei & obsequii parùm memorem trium provinciarum & quadraginta urbium expugnatione emendârunt. Testis est Iberia, quam in fines Galliæ longè latéque graffantem multiplici victoriâ represserunt. Testis est Burgundia Sequanorum, quam semel atque iterum occupatam sui juris fecerunt, & extinctis veteribus odiis cum alterâ Burgundiâ conjunxerunt. Testis est Germania, quam ab utroque Rheni latere felicibus armis domitam expugnârunt. Testis est Hungaria, quam viëtis ad Arabonem Ottomanis, ab infami servitute defenderunt. Testis est Alsatia, quam æterno fædere Gallico Imperio mancipatam ab Hæresis dominatione ad avitam Religionem traduxerunt. Testis est Suecia, quam in Gallicâ societate constantem ab æmolorum injuriâ vindicârunt. Testis est Britannia, quam utrique Oceano dominantem ingenti clade toties affecerunt.

Testes verò jam omnes oræ, atque omnes exteræ gentes ac nationes; denique maria omnia, cùm universa, tum in singulis oris omnes sinus atque portus.

Nam

Nam quid dicam Tripolim in Syriâ; quid in Africâ Tunetum & Algerium globis igniferis attributa? Quid memorem exscensione factâ Genuam intensam castigatâmq; & ad culpam eluendam primores urbis Lutetiam accersitos? Quid definitam loquar Imperii Gallici & Turcici æqualitatem, & dum natio illa reliquos populos insolentiùs despicit, parem inter sedendum honorem Oratori Gallico & supremo Visiri delatum? Quid adjiciam accitos longius Gallici nominis famâ ex Siamensi regno Oratores, & ad contemplandam propiùs Ludovici Magni gloriam impulsos?

Hæc sunt illustria rerum à Gallis toto hoc Sæculo feliciter gestarum monumenta: quæ si per Iustrare curiosiùs quis velit, excurrat ille tantisper in Galliæ limites; & quam feliciter fuerint propagati, ex quo rerum habenas Domus Borbonia moderatur, secum expendat.

Hic, ubi Picardiæ finibus Gallia terminabatur, eandem video provinciam ultra Atrebatensem, & totum Flandriæ Comitatum longè propagatam. Illic Campaniam habebat olim pro repagulis; nunc Alsatiâ, quæ longa est, & continuâ Rheni fluminis ripâ continetur. Inde offerebat se se Burgundia, quæ nullis olim munita aggeribus, nullis propugnaculis defensa latus apertum hostibus objiciebat; hodie Sequanorum finibus, & arcibus circumvallata fortissimis defenditur. Sic provinciæ Lugdunensi Sebusianus ager adjectus, Occitaniam Ruscinonensis regio protegit ac tutatur. Ac si reliquias à lateribus protensa ulterius Galliæ non cernunt, cogitat ille, quisquis est, Auditores, nihil ab ea parte præter maria vel perpetuos montes Gallicæ virtuti fuisse objectos.

Mox ad reliqua victoriarum nostrarum trophyæ & perillustres reliquias oculos advertat. Observet

seruet idem sedulò urbium multitudinem, varietatem castrorum, propugnaculorum robur, quæ ad tutandos secundi Martis fructus provisa sunt; numeret, si potest, quot erepta domitis per tot annos hostibus tormenta bellica nostris jam tegendis mœnibus inserviant; agnoscat & perlegat in singulis varia variorum populorum, & nomina, & stemmata. Ingrediatur singularum arcum civitatumque Armamentaria, & enses, loricas, scuta, galeas, aliisque, id genus, triumphorum nostrorum monumenta admiretur. Supciat appensa templorum tholis, & distincta tot Principum, tot Regum, tot Provinciarum Regnorūque insignibus vexilla.

Hæc porrò sunt ejusmodi, Auditores, ut, si vel taceant Annales hujus Sæculi, vel si magnitudo novitásque facinorum ægrè fidem inveniant, ijs tamen minimè liceat obtrectare. Quamobrem si cui populo parta toto hoc Sæculo bellicis rebus gloria primas deferre debeat, quis dubitet easdem Gallis vindicare, quos armorum solertiā, virtute ac felicitate constat cæteris tantopere nationibus præstitisse?

Hunc assecutæ dignitatis apicem Gallia quid aliud vel postulandum deinceps à supremo Numinе, vel etiam optandum habeat, nisi ut venturis deinde sæculis, cùm assurgere altius non posse videatur, in hoc fastigio gloriæ collocata sic perseveret, ut suis exemplo, exteris admirationi, utrisque magno cùm Religionis, tum fortitudinis documento sit?

Quanquam confide, Gallia, ecce uberioris etiam incrementi spem tibi novam eandémque certam sufficit singularis illa, quæ Principum nostrorum ac regni Gallici fatis invigilat Providentia. Has illi debemus immortales gratias, quod clarissima Imperii nostri lumina non uni tantum sæculo ostenduntur.

ostentârit; & quos majore, ut sic loquar, labore efformaverat, eosdem singulari quadam voluptate pluribus sœculis commodaret. Ita Clodovæum, ita Carolum Magnum, ita Philippum Augustum, ita Henricum Magnum, viros pluribus dignos sœculis, non uni sœculo voluit esse superstites. Ita & Virum immortalitati natum Ludovicum Magnum ætatis jam hujus gloriam, alteri etiam ætati incolumem reservat.

Fortunatum omni ex parte Parentem, qui dignum se natus sit Filium, & præclaris tot suis dotibus imitandis parem: quem tam splendida virtutum exempla non terreat, sed incendant! Feliciorum Avum, qui in tanto Nepotum numero, tanquam totidem in speculis fidam sui imaginem poslit contemplari! Felicissimam Galliam, quæ in hoc Sæculi renascentis aditu, duraturæ felicitatis tot obsides, tot perpetuandæ gloriæ certa pignora sibi gratuletur.

Nam quid illa sibi jam non adpromittat ex lœtissimâ juniorum Principum copiâ, qui ipsius in sinu tam feliciter adolescent? Quò illi non promovebunt apud te, ô Gallia, Religionis gloriam; qui tam altos in ætate tam tenerâ de Religione sensus imbiberunt? quibus de penitissimis rerum sacrarum mysteriis nihil latet? quos in obwendis divini cultûs officiis tam pios, tam Religiosos admiramus?

Quòd si rerum tuaruim splendor, aut mala vicinorum æmulatio novos tibi hostes fuscitabunt, qui beatam illam, quâ nunc frueris, tranquillitatem ac pacem olim interturbent; quanta partæ jam bellicis rebus gloriæ seges accedet ab eisdem Heroïbus; quos invicti Parentis & Avi tot imitanda prodigia acrioribus stimulis accendent. Dedit jam ad Compendiensia castra suæ in bello

solertiæ virtutisque specimen , quem provida felicitatis tuæ sata tibi Principem olim destinant, serenissimus Burgundiæ Dux; & vel ex ludicrâ umbratilique palestrâ facere conjecturam debuisti, quantus in veris crudiorib[us]que pugnis, cùm erit tempus, futurus sit.

Neque tu verò tam studiosa bonarum Artium , ô Gallia , leve præsidium invenies in Augustis Fratribus , qui politioribus exculti Literis , & earum pretium nōrunt , easdémque promovendæ regnorum gloriæ pariter ac felicitati natas didicere.

Nihil igitur superest ultrà tibi quod prece-
mur , ô Gallia , nisi ut Avum , Parentem , Nepotes
longos per annos videre incolumes possis. Sic
erit , ô Deus Immortalis ; & quæ facimus vota
pro felicitate Domîs Augustæ , ultrò exaudies.
Agitur gloria tua , agitur dilectissimi tibi populi
salus , ut , quos ad Religionis tutelam , ad præsi-
dium Galliæ procreâsti , in ijsdem tuendis conser-
vandisque , tuis ipsis beneficiis foveas ; &
hanc tantam spem novi Sæculi ratam
habere velis.

*Oratio habita Primo Novi Sæculi Anno
M. DCC.*

JACO.